

Velike nevolje ribarske privrede

Ponajprije ćemo navesti neke istinite izvještaje sa terena:

»Prema izvještaju ribara Ribarske Zadruga u Sl. Brodu i Orubici na Rijeci Savi, a na sektorima ovih zadruga ubija se riba dinamitom. Zadruga Sl. Brod javlja, da se iz Oprisanaca baca eksploziv u rijeku Savu, vjerovatno za izvoz sa autoputa, dok Orubica tvrdi, da se eksploziv baca sa Bosanske strane.«

Iz Vinkovaca se javlja:

»Na rijeci B.ču od Cerne do Šiškovaca ima veći broj krivolovaca, koji nezakonito i nedozvoljenim sredstvima love ribu. Takovi ribari postavljaju i prestor, tj. pregrađuju rijeku mrežom ili šibljem, što ni u kom slučaju nije dozvoljeno.«

Isto takovih slučajeva ima na rijeci Bosutu.

»Ribarska zadruga u Karlovcu podnijela je nadležnom odsjeku unutrašnjih poslova prijavu, u kojoj se među ostalim navodi sljedeće:

»Dva člana ove zadruga, oba iz Karlovca, koji su jednoga dana u mjesecu junu o. g. bili na rijeci Korani, primijetili su ispod slapa tekstilne tvornice Kordun, kako sa prozora tvorničke zgrade, gdje je smještena turbina, visi električna žica.

Kada su došli na lice mjesta, opazili su, da je žica izolirana, i da desiježe do dna vode, kao i da je spojena sa pletenom žičanom mrežom, a cjelokupna naprava spojena sa strujom, koja je smještena u prostoriji, gdje se nalaze turbine.

Kako je ovo postrojenje sa električnom strujom služilo za ubijanje ribe, ribarska zadruga u Karlovcu zatražila je od nadležnog odsjeka unutrašnjih poslova, da se povedu izvidi te pronade krivac i da se krivac ili krivci najstrože kazne. Isto tako bi trebalo krivca kazniti zbog toga, što je ovakovo postrojenje sa pletenom žičanom mrežom opasno po ljudski život, a naročito za djecu, koja se u tom dijelu rijeke Korane kupaju.« —

Po jednom izvještaju iz Sl. Broda šećerana Županija u jesenskoj kampanji ispušta ogromne količine otpadaka pri preradi šećerne repe u rijeku Savu. Od toga ulov riba mnogo štetuje, jer se uslijed velike količine otpadaka ne može ribarskim alatom raditi.

To su samo neki primjeri iz preoblnog broja primjera. Može se reći, da se nadležnim vlastima podnose mnoge prijave i tužbe, ali pitanje djelotvornih protumjera još je uvijek vrlo kritično.

Svagdašnja praksa krivolovstva tako je obilna i bogata da bi bilo štiva za administrativni, pa i sudski kazneni postupak na pretek, a judikatura o tome bi mogla puniti knjige. Jer se ne može dosta jako naglasiti, od kolike je općenite važnosti ribarska privreda, kako za prehranu našega pučanstva, tako i za naš izvoz u inostranstvo. Rijeke i svo blago u njima narodna su imovina. To kaže izričito član 14. našega Saveznog Ustava, to kažu Ustavi svih Narodnih Republika. Jasno je, da ustavna i ostala zakonska zaštita naših javnih voda nema samo nekog formalnog značaja, nego tu se radi o zaštiti javnih voda kao kompleksa ekonomskih dobara kako u proizvodnom tako i u prometnom pogledu. Skrajnje je vrijeme, da se energično postupi protiv svih elemenata, koji bi htjeli na našim javnim vodama izazvati potpuno bezvlašće. Kako država nikad i nikako ne bi dozvolila da se bezobzirno, bespravno i na samovoljan način iskori-

štava naeš rudno blago u korist pojedinih špekulanata i u korist crne burze, tako se ne može dozvoliti, da se blago naših voda iskorštava u interesu pojedinaca ili grupa, kojima je stalo samo do njihove dobiti, do njihova bogaćenja i do njihovih sumnjivih poslova.

Već davno je važno pravilo »one stvari koje su stanovnicima dozvoljene samo na porabu kao ceste, velike i male rijeke, luke i obale morske, zovu se opće ili javno dobro.«

Javno dobro je neuporedivo jače označeno kao narodna imovina. Ovaj pojam je i po sadržaju i po opsegu neuporedivo jači nego prijašnji pojam općeg ili javnog dobra. Kad su rijeke prije važile kao javno dobro, to naš novi Ustav govori o javnim vodama kao narodnoj imovini, koja pripada isključivo narodnoj državi, tj. narodu, kojeg predstavlja država a koji sa svoje strane opet predstavlja državu. Kad je već odavna vrijedilo načelo: »da i same ribe u ribnjaku postaju tek onda pokretno dobro, kada su ulovljene«, onda pogotovo danas u socijalističkoj državi ribe u vodama čine integrirajući dio same vode i dijele potpuno karakter vode kao narodne imovine. Jasno je, da država kao vlasnik rijeke i ribe u njoj ima i isključivo pravo raspolaganja ribom, a nedjelo, kojim se to pravo krši, predstavlja krivično djelo protiv narodne imovine. Na tome ništa ne mijenja činjenica, da na pr. zadruga tj. njihovi članovi love ribu i prodavaju ju državnim poduzećima za iskorištavanje vode. Oni love ribu na temelju dozvole, što ih njima daje narodna država na vlast, bave se ribolovom, tj. radom oko iznašanja ribe na tržište, oko dovođenja ribe u stanje, u kojemu su tek upotrebive za promet, tim radom i s njime skopčanim ulogom radne snage, radnoga vremena, alata i t. d., tek svim tim okolnostima stvaraju zadrugari iz ribe ono dobro, koje se u njihovim rukama pojavljuje kao roba, koju zatim prodaju na tržištu. Značajno je, da se i ova prodaja danas vrši u sve većoj mjeri već preko državnih poduzeća s kojima zadruga i zadrugari sklapaju ugovore o otkupu ribe. Država kao nosilac narodne imovine t. j. kao vlasnik javnih voda kao narodne imovine, time stoji na polaznoj točki proizvodnje tržišne robe »riba«, a nalazi se kao preuzimač za tržište preuđesene ribe i na kraju toga puta, koji vodi od sama ribolova u vodama do pojavljivanja ulovljene ribe na tržištu.

I privredni proces i pravni karakter svih tih faza od polazne do završne faze upućuju na jaki i odlučni državni interes na odvijanju poslovanja ribarske privrede.

Zakonodavstvo novih demokratskih država, t. j. socijalističkih država, proglasilo je vode narodnom imovinom.

Ustav FNRJ kaže u čl. 14., glava IV, »Društveno-ekonomsko uređenje«:

»Sva rudna i druga blaga u utrobi zemlje, vode, uključujući mineralne i ljekovite, izvori privredne snage, sredstva željezničkog i vazdušnog saobraćaja, pošta, telegraf, telefon i radio jesu općenarodna imovina.

Sredstva za proizvodnju u rukama države iskorišćava država sama ili ih daje drugom na iskorišćavanje.«

Kad smo gore naveli osim voda i druge dijelove i grupe narodne imovine, učinili smo to zato, da se uporedbom vidi važnost, značaj i općepравни sadržaj pojma »voda« kao predmeta narodne imovine. Treba imati na umu, da su u tim osnovnim propisima vode navedene za-

jedno sa rudnim blagom i sa šumama, pa da se vidi kako važno mjesto vode zauzimaju među narodnom imovinom. Vode predstavljaju jedan od najvažnijih objekata narodne imovine. Iz toga slijedi, da propisi o zaštiti narodne imovine i kaznene sankcije za tu zaštitu u punom opsegu važe također za vodu i za svu ekonomsku vrijednost i sadržinu voda.

Javno dobro znači u socijalističkoj državi neuporedivo više nego u kapitalističkoj, koja se osniva na pretežnoj važnosti privatne privrede. Kada pak uočimo činjenicu, da je pače skroz nedovoljno predratno zakonodavstvo specijalnim zakonima znalo odrediti posebnu zaštitu voda, a naročito i bogatstva tih voda na ribama, i to zaštitu, koja već načelno daleko zaostaje za zaštitom općenarodne imovine u socijalističkoj državi, onda ćemo moći točno ocijeniti, kako zakonodavstvo socijalističke države treba i mora da zamisli takvu zaštitu voda kao zaštitu od naročite jakosti i djelotvornosti.

Poslijeratno socijalističko zakonodavstvo će bez sumnje bitno bolje zaštititi ribe u našim vodama. Ali i to predratno zakonodavstvo pokazuje već, uza svu svoju nesavršenost, da se uvijek osjećala potreba štititi ribu kao važan dio bogatstva što ga predstavljaju naše vode. Radi se pogotovo danas o ribi kao važnom privrednom dobru, važnom prije svega za prehranu stanovništva. Danas kad je ta prehrana jedan od glavnih problema u životu cijele narodne zajednice, zaštita ribe kao proizvoda za opću prehranu mora biti važan zadatak svih, kojima je dužnost brinuti se za opće interese naroda. To važi u prvom redu za narodnu vlast. Ona ima zadatak da se brine za sve osnovne potrebe cjelokupnog naroda. Tome zadatku služe i mnogi zakonski propisi, koji imaju za cilj olakšati i poboljšati prehranu. Pravna zaštita ekonomskog dobra »riba« predstavlja prema tome ne samo mjeru čisto pravne vrsti, nego i socijalnu mjeru namijenjenu tome, da se osigura narodu lakši život, nakon svih tegoba ratnoga doba i prvih poslijeratnih godina.

Bez krajnjih napora oko poboljšanja prehrambenih prilika ne možemo zamisliti onaj tempo poboljšanja koji je potreban da dodemo do cilja u postavljenom roku. Taj je rok označen Petogodišnjim planom, a jedan od vrhovnih ciljeva toga plana jest izgraditi našu narodnu privredu tako, da dodemo do bitno povišenog životnog standarda. Za taj cilj bit će potrebno mnogo poduzeti na raznim poljima. Tome odgovara, da Petogodišnji plan predviđa tako opsežne mjere u mnogim granama našeg života. Pored ekonomskih mjera vidnu ulogu igraju i zakonodavne mjere. Primjenom ovih načela na ribarsku privredu doći ćemo do točne ocjene važnosti, koju ima praksa naših narodnih vlasti u pogledu zaštite ribe u našim vodama.

Već smo gore spomenuli neke zakonske odredbe, naročito našeg Ustava, koje jasno govore o tom problemu. Oni propisi koji su prije rata važili nisu više ni izdaleka dovoljni, ali novi se propisi tek stvaraju. Poznato je, da je u Srbiji izišao novi Zakon o ribarstvu. Sastavljen je po načelima koja će biti mjerodavna i za opći jugoslavenski zakon o ribarstvu koji se očekuje u dogledno doba. Slijedit će cio niz zakona o ribarstvu u pojedinim narodnim republikama. Ali zakoni mogu dobiti svoju punu praktičnu vrijednost tek stvarnom i potpunom primjenom, koja će odgovarati svrsi tih zakona. A primjena zakona stvar je narodne vlasti. Što se tiče zaštite ribe, vraćamo se ponovno na uvodno spomenute okolnosti koje zahtijevaju konačno rješenje problema aktivne zaštite naših riba.

Naše novo zakonodavstvo još ne raspolaže saveznim Zakonom o ribarstvu. Nacrt takva zakona postoji i predložen je stručnjacima na proučavanje, na mišljenje i na daljnju obradu. Dok taj Zakon kao okvirni zakon za cijelu FNRJ i dok zakoni o ribarstvu svih pojedinih narodnih republika ne budu izašli, moramo se u praksi služiti svim onim općenitim propisima, koji po svome sadržaju jasno i nedvoumno daju mogućnost postupiti po njima u slučaju delikata u oblasti ribarstva. Kao takve propise spominjemo na prvom mjestu odredbe Zakona o krivičnim djelima protiv općenarodne imovine i imovine zadružnih i drugih društvenih organizacija. Taj je Zakon proglašen Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ br. 1460 od 11. X. 1948., a objavljen je u broju 87. Službenog lista FNRJ od 13. X. 1948. god. Izišao je i u posebnom izdanju Službenog lista FNRJ, zbirka Zakona FNRJ br. 24 god. 1948.

U čl. 2 toga Zakona čitamo:

»U svrhu zaštite materijalne osnove za izgradnju socijalizma i za podizanje blagostanja naroda u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji pod naročitu krivično-pravnu zaštitu stavljaju se:

Općenarodna imovina, imovina zadružnih i drugih društvenih organizacija koje sudjeluju u izgradnji socijalizma ili učvršćenju nezavisnosti i obrambene moći države i t. d.«

Prema tome se vidi, koliko se važnosti polaže na općenarodnu imovinu i njenu zakonsku zaštitu. Ona se ističe kao materijalna osnova za izgradnju socijalizma i za podizanje blagostanja svih naroda Jugoslavije, a zaštita njena označuje se kao naročita krivično-pravna zaštita. Na taj način se pridaje osobito kvalificiran značaj i predmetu zaštite i samoj vrsti zaštite. Tome isticanju objekta i vrsti zaštite odgovaraju i stroge kaznene sankcije sadržane u ostalom dijelu Zakona, koji obuhvaća svega 13 članova, a inače nije prvi zakon te vrsti nego drugi, jer stupanjem na snagu ovoga zakona od 12. X. 1948. prestao je važiti Zakon o zaštiti općenarodne imovine i imovine pod upravom države od 23. X. 1946. god.«

Čl. 3 glasi:

»Tko takav dio općenarodne imovine ili imovine zadružnih ili drugih društvenih organizacija ukrade, utaji ili na drugi način protupravno prisvoji u namjeri da sebi ili drugom pribavi imovinsku korist ili tko tu imovinu namjerno uništi, ošteti, ili prikrije, kaznit će se lišenjem slobode ili lišenjem slobode s prisilnim radom do 6 godina.«

Čl. 4 govori o istim deliktima počinjenim na privatnoj imovini određenoj za društvenu upotrebu i tu je predviđena kazna do 6 godina.

Čl. 5 govori o istim deliktima počinjenim na nasilan način (obijanje, provaljivanje, upotreba tehničkih sredstava ili oružja odnosno opasna oruđa radi napadaja ili obrane, izvršenje djela po osobi naročito upoznatoj sa mjestom izvršenja — uslijed radnog odnosa). Ovakva se djela kažnjavaju lišenjem slobode s prisilnim radom, od najmanje 2 godine. Dakle, tu nema kazne lišenja slobode bez prisilnog rada. — Dalje se u čl. 5. govori o počinjanju ovakvih delikata istodobno po više osoba, o izvršenju tih djela među ostalim za vrijeme poplave ili kakve druge privredne nepogode ili u sastavu zločinačkih udruženja u povratu, u većim razmjerima ili sistematski ili ovršenju sa izvjesnim posljedicama (znatnije ometanje izvršenja privrednih ili drugih zadataka socijalističke iz-

gradnje). Pod takovim okolnostima učinilac se kažnjava lišenjem slobode s prisilnim radom najmanje 5 godina i konfiskacijom imovine, a u naročito teškim slučajevima smrtnom kaznom i konfiskacijom imovine.

S druge pak strane Zakon govori u čl. 6 o djelima spomenute vrste (krađe i t. d.), ali djelima koja se mogu označiti kao sitni delikti. Za takve delikte predviđa Zakon novčanu kaznu ili popravni rad, no za potkradanje ili za podmuklo vršenje djela iste vrste učinilac se kažnjava lišenjem slobode do dvije godine.

Ne treba citirati daljnje propise ovog zakona u nada se odmah vidi, koliko mogućnosti postupka ovaj zakon daje oštećenim interesentima i narodnim vlastima, polazeći sa gledišta i sa činjenice, da su vode i njihovo blago općenarodna imovina.

Nakon što smo naveli, i ako ne iscrpno, mogućnosti što ih daje Zakon o zaštiti općenarodne imovine, navest ćemo jedan daljnji zakon, a to je Osnovni zakon o prekršajima proglašen Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ br. 2381 od 4. XII. 1947. god., a objavljen u broju 107 Službenog lista FNRJ od 17. XII. 1947. god., te izdan u zbirci Zakona FNRJ br. 19 od 1947. god.

Među osnovnim načelima ističe se čl. 1, koji kaže:

»Prekršaji su povrede pravnog poretka utvrđenog pravnim propisima državnih organa Federativne Narodne Republike Jugoslavije i narodnih republika, za koje se zbog njihove neznatne društvene opasnosti propisuju administrativne kazne.«

Prema čl. 3 ovoga Zakona prekršaje mogu određivati i administrativne kazne propisivati među ostalima Vlada FNRJ i vlade narodnih republika svojim uredbama i naredbama, nadalje članovi vlade narodne republike, svojim pravilnicima i naredbama, u suglasnosti sa Predsjednikom vlade narodne republike.

Ne treba citirati daljnje propise ovog zakona u našim slučajevima jer već čl. 1 i čl. 3 daju široke mogućnosti zahvata protiv krivolovstva. Kazne se po čl. 6 kreću od opomene do popravnog rada ili lišenja slobode do 3 (tri) mjeseca. Inače se u tome članu nabrajaju opomena, ukor, novčana kazna, oduzimanje predmeta (alata), kojim je učinjen prekršaj, protjerivanje, popravni rad i lišenje slobode. Osim toga mogu se po istom članu propisivati i druge administrativno prisilne mjere. Čl. 7 dozvoljava, da se propiše i više kazni za prekršaj.

Od daljnjih članova valja spomenuti na pr. čl. 26, koji stavlja pod sankciju i sam pokušaj prekršaja, nadalje čl. 27 kojim predviđa kaznene sankcije za saučesništvo. Po čl. 17 odgovorna je za prekršaj i maloljetna osoba koja je u vrijeme izvršenja djela navršila 14 godina

života i bila toliko duševno razvijena da je bila svjesna značaja svog djela i mogla upravljati svojim postupcima.

Vidi se dakle i u osnovnom Zakonu o prekršajima obilje mogućnosti djelotvornih sankcija protiv štetočinstva u ribarstvu, a naročito protiv krivolovstva. Imamo mnogo mogućnosti supsumiranja raznih oblika i slučajeva krivolovstva pod pojedine zakonske odredbe.

Tim načelnim pitanjima i samo Ministarstvo ribarstva se pozabavilo. Navodimo dva raspisa, i to: raspis br. 29470/48 od 17. XII. 1948. i raspis br. 9459/49 Zagreb 25. IV. 1949. god. Oba su raspisa izdana od Sekretarijata Ministarstva ribarstva NRH, Pravnog odsjeka. U tim okružnicama su sadržane odredbe o lovostaji, najmanjim mjerama za lov pojedinih vrsta riba i rakova, o upotrebi mreža, o prekršajima i kaznama, o iskaznicama, dnevnim prekršajima i dozvolama i pristojbama. Što se naročito tiče prekršaja i kazna, to toč. IV okružnice od 17. XII. 1948. daje upute, a okružnicom od 25. IV. 1949. god. ove se upute izričito ponavljaju odnosno potvrđuju. (zadnja rečenica).

U spomenutoj toč. IV. spominje se da su pri kažnjavanju prekršitelja važna i ona pravna načela, prema kojima se već prije kažnjavalo. To je takorekuc dodatno. Od glavne važnosti je uputa gdje se skreće naročita pažnja na zabranu upotrebe bomba, eksploziva i vatrenog oružja (očito su i neka druga sredstva kao na pr. električna struja po istom načelu zabranjena). Izričito se ističe da se djela upotrebe takvih sredstava imaju smatrati zločinom i zbog toga protiv ovakvih prekršitelja, kao i protiv onih koji truju ribe raznim otrovnim i omamljujućim sredstvima (balukat, mliječika, živo vapno i t. d.) podnijeti prijava nadležnom glavnom tužilstvu zbog uništavanja općenarodne imovine. Nadalje se kaže u toj okružnici da također u slučaju zagađivanja voda treba obavijestiti Ministarstvo ribarstva ako se puštaju krute ili tekuće materije koje djeluju štetno na razvoj riba, a dotična tvornica usprkos opomene neće urediti postrpjenja za čišćenje ili taloženje otpadaka.

Obzirom na sve iznesene okolnosti, činjenice i pozitivne zakonske odredbe ne može biti sumnje o tome, da se kod svih oblika krivolovstva radi o krivičnim djelima protiv općenarodne imovine, i da kao sankcija protiv takvih djela dolaze u obzir svi propisi, po kojima se može i treba proganjati učinioce tih djela. Krivolovstvo je nažalost preotelo toliko maha, da je djelotvorno suzbijanje od vanredne važnosti. Spomenuto zagađivanje voda osobito po tvornicama, kudeljarama, šećeranama i t. d., također je od naročite važnosti, i tu će vnijeti načela koja su važna za zaštitu narodne imovine.

O rasi plemenitih šarana, koji se gaje na ribnjacima Jugoslavije

Pouzdatih podataka o rasi i porijeklu šarana, koji se danas gaje na ribnjacima Jugoslavije, nemamo na raspolaganju. Izgradnja naših većih umjetnih ribnjaka pada u razdoblje između 1900. i 1910. godine, pa je po svoj prilici u to vrijeme uvezena i na novo izgrađene ribnjake rasa galicijskog veleljuskavog šarana. Od toga vremena postoji na ribnjacima lokalna rasa plemenitog šarana sa međusobnim razlikama po vanjskoj formi,

te nasljednim odlikama i osobinama. Kod obnove pogona na ribnjacima iz prvoga svjetskog rata 1918. godine upotrebljen je bio kao osnov za produkciju uzgojne ribe postojeći sačuvani rasplodni materijal. Sama obnova ribnjačarstva i dizanje produkcije teklo je vrlo sporo od 1918. do 1924. godine, jer je u tadanjem kapitalističkom uređenju prve Jugoslavije svaki privatnik išao kod obnove svojim putem, a međusobna ljubomora